

ΟΙ ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ (του Richard Wolff)

Η Standard & Poor's υποβαθμίζει το χρέος των ΗΠΑ, τα κυριότερα χρηματιστήρια στον κόσμο κάνουν βουτιά. Σοβαροί αναλυτές φοβούνται πως θα ξεσπάσει παγκόσμια ύφεση, θα υπάρξουν νέες τραπεζικές

καταρρεύσεις και πως θα διαλυθεί η ευρωζώνη, καθώς τα μέτρα λιτότητας απλώς χειροτερεύουν την κατάσταση. Ο Νουριέλ Ρουμπινί, διάσημος καθηγητής στη Σχολή Διοίκησης Επιχειρήσεων Στερν του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης, αναρωτήθηκε αυτό το μήνα: «Είναι καταδικασμένος ο καπιταλισμός;» Η απάντησή του «Ίσως».

Η κρίση του καπιταλισμού που ξέσπασε στα μέσα του 2007 διανύει τώρα τον πέμπτο χρόνο της. Αναπτύχθηκε από τα υπερβολικά επίπεδα χρέους των αμερικανικών νοικοκυριών και επιχειρήσεων (κυρίως των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων). Το κλειδί στην κρίση ήταν η στασιμότητα των μισθών από τα μέσα της δεκαετίας του 1970. Καθώς το κόστος του αμερικανικού ονείρου διαρκώς αυξανόταν, ενώ δεν συνέβαινε κάτι ανάλογο με τους μισθούς, τα νοικοκυριά δανειζόντουσαν πλέον όλο και περισσότερο (υποθήκες, πιστωτικές κάρτες, δάνεια για αυτοκίνητα, σπουδές). Τα χρέη συσσωρεύονταν στη βάση της στασιμότητας των πραγματικών μισθών.

Αυτή η μη βιώσιμη πιστωτική φούσκα έσκασε το 2007. Από τότε, δεν έχει ουσιαστικά γίνει τίποτα για να βελτιωθεί αυτή η βασική αντίφαση. Με την ανεργία στα ύψη, οι συνολικοί εισοδηματικοί μισθοί συρρικνώνονται και ελάχιστη πίστωση πλέον ρέει προς τους υπερχρεωμένους εργαζόμενους. Η κρίση εμβαθύνεται καθώς η ζήτηση συνεχίζει να χωλαίνει.

Από τη δεκαετία του 1970, τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες και hedge funds ήταν σε μια διαρκή κούρσα εφεύρεσης νέων κερδοσκοπικών εργαλείων για τα αυξανόμενα χρέη των αμερικανικών νοικοκυριών. Αυτές οι χρηματοπιστωτικές κερδοσκοπικές διεργασίες ήταν πολύ πιο κερδοφόρες από τα εκτοξευμένα στα ύψη κέρδη των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων που διατηρούσαν στάσιμους τους πραγματικούς μισθούς των εργαζομένων ακόμα και ενώ η αυξανόμενη παραγωγικότητα απέφερε σε αυτές τις επιχειρήσεις περισσότερο προϊόν ανά εργαζόμενο. Τα τεράστια κερδοσκοπικά κέρδη παρότρυναν τους χρηματοπιστωτές να δανείζονται σε ένα αυτο-ενισχυόμενο σπινάλ που ήταν ακόμα περισσότερο απαλλαγμένο από τα επίπεδα χρέους των νοικοκυριών πάνω στα οποία ήταν βασισμένο. Η βάση όμως κατέρρευσε, καθώς εκατομμύρια αμερικανοί εργαζόμενοι δεν μπορούσαν πλέον να αποπληρώσουν τα χρέη τους. Το ίδιο έγινε και με τις χρηματοπιστωτικές φούσκες που είχαν «χτιστεί» πάνω σ' αυτά τα χρέη.

Ο πλούτος και η δύναμη που είχαν συσσωρευθεί από τη χρηματοπιστωτική βιομηχανία τις τελευταίες τρεις δεκαετίες εξασφάλισαν μαζικές κρατικο-χρηματοδοτούμενες διασώσεις όταν ξέσπασε η κρίση. Σωτήρια μέτρα για τις τράπεζες, τις ασφαλιστικές εταιρίες και τις μεγάλες χρεοκοπημένες επιχειρήσεις ξεκίνησαν από το 2009, αλλά κανένα μέτρο δεν πάρθηκε για τους πραγματικούς μισθούς, για τα χρέη των νοικοκυριών, για τη συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας, για τις καταρρέουσες δημόσιες υπηρεσίες, για τους άνεργους, για τους ανθρώπους που έχαναν τα σπίτια τους.

Διασώζοντας τις ιδιωτικές χρηματοπιστωτικές βιομηχανίες, οι ΗΠΑ και οι κυβερνήσεις άλλων χωρών ανέλαβαν (εθνικοποίησαν) τα κακά χρέη του συγκεκριμένου τομέα της οικονομίας και πάγωσαν προσωρινά τις κερδοσκοπίες. Οι κυβερνήσεις δανείστηκαν για να το κάνουν αυτό, ωθώντας έτσι σε ακόμα υψηλότερα επίπεδα τα εθνικά χρέη. Η «ανάκαμψη» για τις χρηματοπιστωτικές αγορές παράκαμψε τις μάζες των εργαζομένων. Αυτοί απλώς πλήρωσαν το κόστος της ανάκαμψης της χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας.

Οι αποτυχημένες οικονομικές πολιτικές για έναν δυσλειτουργικό καπιταλισμό εμφανίζουν μια σειρά από απίστευτους παραλογισμούς. Τα αυξανόμενα επίπεδα χρέους των νοικοκυριών συνδυάστηκαν το 2007 με τους στάσιμους μισθούς για να οδηγήσουν σε κατάρρευση της αμερικανικής στεγαστικής αγοράς, σε άνοδο της ανεργίας, στο πάγωμα της πίστωσης, στην κατάρρευση των δημοσιονομικών και ούτω καθεξής. Καθώς η ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες γρήγορα συρρικνώθηκε, οι επιχειρήσεις και οι πλούσιοι σταμάτησαν να επενδύουν στην παραγωγή. Το αυτοελεγχόμενο, αποδοτικό καπιταλιστικό σύστημα αγοράς αποδείχτηκε να είναι ακριβώς ο μύθος που διακωμωδούσαν οι επικριτές του. Όμως, το σύστημα της αγοράς μετέφερε γρήγορα την αμερικανική κρίση στην Ευρώπη και αλλού.

Καθώς η κρίση φούντωσε το 2008, οι κυβερνήσεις ξεπάγωσαν τις πιστωτικές αγορές διοχετεύοντας χρήμα στις τρικλίζουσες τράπεζες και τις ασφαλιστικές εταιρείες. Οι κυβερνήσεις εκτύπωναν και δημιουργούσαν καινούριο χρήμα για να πληρώσουν ένα μέρος αυτών των πολιτικών. Για να καλύψουν το υπόλοιπο, δανειζόντουσαν. Οι πιστωτές των κυβερνήσεων συμπεριλάμβαναν τις τράπεζες και τις ασφαλιστικές εταιρείες τις οποίες είχαν διασώσει. Οι κυβερνήσεις επίσης δανείστηκαν από τις επιχειρήσεις και τους πλούσιους που είχαν παγώσει την επένδυση στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και είχαν, κατ' αυτόν τον τρόπο, χειροτερέψει την κρίση. Οι παραλογισμοί αυτών των «οικονομικών πολιτικών» (και η τεράστια αδικία τους) προκαλούν ζοφερό χαμόγελο μόνο και μόνο για να αποφύγει κανείς τα δάκρυα.

Αλλά περιμένετε: οι παραλογισμοί αυτών των πολιτικών έχουν συνέχεια. Οι τράπεζες και οι άλλες χρηματοπιστωτικές εταιρείες που δάνεισαν στις κυβερνήσεις άρχισαν να ανησυχούν για τα ραγδαία αυξανόμενα εθνικά επίπεδα χρέους. Η κατάσταση των ΗΠΑ έγινε ιδιαίτερα ανησυχητική, που κατέληξε μάλιστα στην υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από την Standard & Poor's. Μα, φυσικά, η χώρα είχε πλεονάσματα τη δεκαετία του '90. Όμως, στη συνέχεια, οι φορολογικές περικοπές

για τους πλούσιους από την κυβέρνηση Μπους, οι πολλαπλοί πόλεμοι και οι διασώσεις των τραπεζών και της χρηματοπιστωτικής βιομηχανίας εκτίναξαν στα ύψη το εθνικό χρέος των ΗΠΑ. Οι πολιτικοί που ψήφισαν για όλες αυτές τις ενέργειες που διέλυσαν τον προϋπολογισμό, χρησιμοποιούν τώρα το εθνικό χρέος που προέκυψε για να δικαιολογήσουν κρατικές περικοπές σε κοινωνικά προγράμματα και μειώσεις σε δαπάνες για το κοινωνικό σύνολο.

Οι πιστωτές γνωρίζουν από την ιστορία ότι οι κυβερνήσεις παίζουν με τη φωτιά όταν δημιουργούν υψηλά και αυξανόμενα επίπεδα χρέους. Το κόστος των επιτοκίων για το εθνικό χρέος διοχετεύει φορολογικά έσοδα για να ικανοποιήσει τους πιστωτές αντί να παρέχει δημόσιες υπηρεσίες στους φορολογούμενους. Ύστερα από 4-5 χρόνια οικονομικής κρίσης, οι λαοί μπορεί να μην ανεχτούν άλλο πια μειωμένες κυβερνητικές υπηρεσίες, ενώ οι περισσότεροι από τους φόρους που πληρώνουν ρέουν σε επιτόκια προς τις τράπεζες, στις ασφαλιστικές εταιρείες και σε άλλες χρηματοπιστωτικές βιομηχανίες που τις κατηγορούν για την κρίση. Μπορεί να ξεσηκωθούν όταν οι πολιτικοί ηγέτες κόβουν τις συντάξεις, μειώνουν τους μισθούς και πετσοκόβουν τα επιδόματα ανεργίας «επειδή η χώρα μας πρέπει να μειώσει τα ελλείμματά της και το χρέος της».

Αυτοί είναι οι κίνδυνοι που οδήγησαν τους οίκους αξιολόγησης να υποβαθμίσουν την πιστοληπτική ικανότητα ακόμα περισσότερων «ανεπτυγμένων βιομηχανικών χωρών». Οι υποβαθμίσεις υποδηλώνουν τους ιστορικούς κινδύνους της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης. Αντανακλούν τους παραλογισμούς και τις αντιφάσεις των αναποτελεσματικών, προς τα κάτω διαρροής του πλούτου πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τις κυβερνήσεις από το 2007.

Σε όλη την Ευρώπη και στις ΗΠΑ έχουν ξεκινήσει διάφορες καμπάνιες με στόχο να αποτρέψουν τον κόσμο από το να αντιληφθεί ότι εδώ έχουμε να κάνουμε με μια συστημική κρίση του καπιταλισμού. Για παράδειγμα, η γερμανική εργατική τάξη παροτρύνεται να κατηγορήσει για τις οικονομικές δυσκολίες και τα μέτρα λιτότητας της κυβέρνησής της τους λαούς της Ελλάδας

και της Πορτογαλίας. Άλλες καμπάνιες ανακαλύπτουν αποδιοπομπαίους τράγους στη χρηματοπιστωτική βιομηχανία, στους τραπεζίτες, στην κεντρική τράπεζα. Ο κυβερνήτης του Τέξας Ρικ Πέρι, που κυνηγάει τώρα το χρίσμα του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για την προεδρία, επέλεξε ως αποδιοπομπαίο τράγο, αποκλειστικά υπεύθυνο για την επιδείνωση της κρίσης, τον επικεφαλής της Ομοσπονδιακής Τράπεζας.

Ένας άλλος αντιπερισπασμός για να μη δει ο κόσμος τη σημερινή κρίση ως συστημική κρίση του καπιταλισμού είναι ο ισχυρισμός ότι οι μεγάλες «αναδυόμενες» οικονομίες -Κίνα, Βραζιλία, Ινδία- έχουν καταφέρει να αποφύγουν την κρίση και πως βοηθούν μάλιστα στο να αντιστραφεί η κρίση. Οι βαθιές εξαρτήσεις όμως αυτών των οικονομιών με εμπορικές σχέσεις και κινήσεις κεφαλαίων με τις ΗΠΑ και την Ευρώπη πρέπει να διαλύουν τις όποιες φαντασίες μπορεί να υπάρχουν σχετικά με την ανεξάρτητη ανάπτυξη αυτών των χωρών ή για το ότι θα συμβάλουν μέσω της ανάπτυξής τους στην αναζωογόνηση των ΗΠΑ και της Ευρώπης. Όλο και μεγαλύτερο ποσοστό των θυμάτων αυτής της κρίσης έχει αρχίσει να αναγνωρίζει τις ιστορικές ρίζες και τις συστημικές αντιφάσεις που την εμβαθύνουν. Αιτήματα για αλλαγή, είτε υπό οργανωμένη είτε υπό ανοργάνωτη πολιτική μορφή, πρόχειρα και συστημικά, απλώνονται, αν και άνισα, σε όλο τον κόσμο.

Μετάφραση: Χρόνης Πολυχρονίου

Ο Richard Wolff είναι ομότιμος καθηγητής Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης στο Αμχερστ και επισκέπτης καθηγητής στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα των Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου New School στη Νέα Υόρκη.

(Πηγή: Ελευθεροτυπία)

Φωτό:wikimedia